

Viden om NORDEN

Nr. 10-2022 - 16. oktober

Udarbejdet og udgivet af
Foreningen NORDEN, Mariagerfjord

<https://mariagerfjord.foreningen-norden.dk/>

Troels Jensen Hadsund med til at fejre 100 år for Foreningen Norden Island

Troels Jensen, Hadsund, som er medlem af bestyrelsen for Foreningen Norden Mariagerfjord, besøgte den islandske hovedstad Reykjavik fra 26. september til 3. oktober.

Det, der skulle have været en lille ferietur, blev en meget aktiv uge, hvor Troels blev inviteret med til en række aktiviteter og fester i Foreningen Norden Island, som fejrede foreningens 100 års dag omkring 1. oktober.

Troels har skrevet om dagene på Island i flere artikler, der findes på de følgende sider.

De samme artikler er sendt til Fjordavisen. nu, så alle i Mariagerfjordområdet kan komme til at læse om jubilæet på Island.

Onsdag mødte Troels Jensen den landskendte nyhedsoplæser Bogi Agustsson.

De talte om det nordiske samarbejde om ligheder mellem de nordiske lande og om, hvordan forskellighederne virker som variationer af en fælles mentalitet.

Troels Jensen, Hadsund, klar til at deltage i festlighederne ved 100 års jubilæet for Foreningen Norden Island.
Foto: En taxachauffør i Reykjavik.

Bogi Agustsson er mangeårig nyhedsoplæser på det statslige islandske TV RUV, og han var tidligere formand for Foreningen Norden Island.

Viden om NORDEN nr. 10-2022 indeholder:

	Side
<i>Nordisk venskabslund i en park nær Reykjavik.....</i>	2
<i>Fred, frihed og demokrati. En konference om nordisk samarbejde holdt i Reykjavik.....</i>	3
<i>"Den 11. time" - udstilling om islandske tørvegårde. En fantastisk udstilling om en danskers livsværk for Island</i>	4
<i>Udflugt omkring Reykjavik</i>	5
<i>"Den sikkerhedspolitiske historie og samarbejdet i de nordiske lande." Bjorn Bjarnasons forelæsning på konferencen ved Foreningen Norden Islands 100 års jubilæum. 8 - 11</i>	
<i>Faktaboks om Bjorn Bjarnason.....</i>	8
<i>Tre kunstnere, et miljøprojekt og en film bliver hædret med Nordisk Råds priser 1. november.....</i>	11
<i>Nyheder fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.....</i>	12

Tekst og redaktion:

Gunner Buck, Elmevej 1, 9560 Hadsund.
Formand for Foreningen Norden Mariagerfjord.
Tlf. 98 57 40 55. Mobil 21 26 42 20.

Indvielse af nordisk venskabslund nær Reykjavik. Det skete i regn og blæst. Talen blev holdt af damen på billedet, som afløste den lokale borgmester, som skulle have holdt talen. Foto: Svend Tychsen.

Nordisk venskabslund i en park nær Reykjavik

Af Troels Jensen

Torsdag den 29. september startede festligholdelserne af 100 års jubilæet for den islandske afdeling af Noræna felagio (Foreningen Norden Island) mere officielt.

Første arrangement var indvielsen af en nordisk venskabslund i Kopavogur.

Venskabslundene kom til at ligge i et område af en park i Kopavogur. Kopavogur er Islands næststørste by og samtidig en del af hovedstadsområdet i Island, da Kopavogur og Reykjavik er vokset sammen.

Parken blev i en tale omtalt som hovedstadsområdets svar på Central park, og deltagerne i arrangementet fik historien om, hvordan Kopavogur måtte kæmpe for sin park, da Reykjavik ønskede, at området i stedet skulle lægge jord til en vej. Kopavogur fik dog sin park, og parken har nu fået sin venskabspark.

Ved indvielsen deltog repræsentanter for de nationale afdelinger af Foreningen Norden. Repræsentanterne fik selskab af børn fra en nærliggende skole.

Børnene mødte op med nordiske flag og efter, at der var blevet plantet træer for de otte nationaliteter i Norden, sang børnene en meget nordisk sang fra Ronja Røverdatter. Den islandske tekst til den danske melodi til et svensk eventyr.

Efter indvielsen var der planlagt en spadseretur i området men pga vejret sluttede denne del af arrangementet efter nogle korte taler. Vejret kan skifte meget i Island.

Torsdag skiftede det dog ikke fra det våde og blæsende og levede derfor ikke op til det lokale ordsprog i Island: ”Er du utilfreds med vejret, så vent et øjeblik.” I stedet for at vente kørte deltagerne hjem.

Fest for 100 års jubilæet

Om aftenen var der arrangeret fest for 100 års jubilæet. Ved festen deltog medlemmer fra de nationale afdelinger af Foreningen Norden, fra foreninger som havde lignende formål.

Pladen der fortæller at her ligger den nordiske venskabspark. Foto: Svend Tycheisen.

Altså at styrke venskaber på tværs af grænserne i Norden og der deltog repræsentanter fra det mere officielle Island.

Blandt talerne var både den islandske præsident Guoni Th. Johannesson og den islandske nordiske samarbejdsminister Guomundur Ingi Guobrandsson.

(slutter side 7)

Konferencier: Bogi Agustsson ses på talerstolen. I panelet ses fra venstre Kristina Håfoss, Hrannar B. Arnarsson, Bjorn Bjarnason og Inga Dora Markussen. Foto: Svend Tychsen.

Fred, frihed og demokrati

En konference om nordisk samarbejde holdt i Reykjavik

Af Troels Jensen

Fredag den 30. september blev der om eftermiddagen holdt en konference i det islandske nationalmuseums konferencesal under temaet ”Fred, frihed og demokrati”.

Det skete i anledning af Foreningen Norden Island 100-års jubilæum.

Ordstyrer på konferencen var Bogi Agustsson, som jeg mødte onsdag.

De tre oplægsholdere var:

Kristina Hafoss. Fra Nordisk Råds kontor og tidligere færøsk minister,

Bjorn Bjarnason. Islands ekspert i international sikkerhedspolitik og til sidst

Inga Dora Markussen. Formand for Siumut i Nuuk.

Inden paneldeltagerne holdt deres oplæg, bød formand for Foreningen Norden Island Hrannar B. Arnarsson velkommen.

Samme begreber, når det gælder moral og etik

Første oplægsholder var Kristina Hafoss, Færøerne, som fortalte om sine visioner om, at det der tidligere havde dannet barriere for det nordiske samarbejde, fordi ikke alle nordiske lande havde været medlemmer af forskellige internationale sammenslutninger, nu kunne ende med at vise sig som større muligheder for udbytte af nordisk samarbejde.

Som eksempel gav hun, at hvor ikke alle nordiske lande tidligere havde villet være medlemmer af Nato og da et samarbejde derfor ikke var indlysende, så kunne Sveriges og Finlands kommende medlemskab af unionen ende med, at de nordiske lande kunne have en større gennemslagskraft, fordi de nordiske

lande hver for sig var små lande, men hvis vi samarbejder om en fælles kurs og taktik, så ville vi have en meget stor gennemslagskraft, da vi tilsammen er en betydelig region.

Hun sagde, at hun til temaet havde lyst til at tilføje ”tryghed”.

Hun nævnte også Nordens strategisk vigtige placering. Vi har USA på den ene side, Rusland på den anden side og mange sydeuropæiske lande, som alle har historier med mange indbyrdes krige.

Norden har sloget indbyrdes, men er nået til en forbrødring.

Vi er som søskende, der ikke er enige om alt på alle punkter, og sommetider er man mere enige med et land fremfor andre, men som udgangspunkt tænker vi ens og har samme begreber, når det gælder moral og etik.

Samarbejde og sikkerhedspolitik

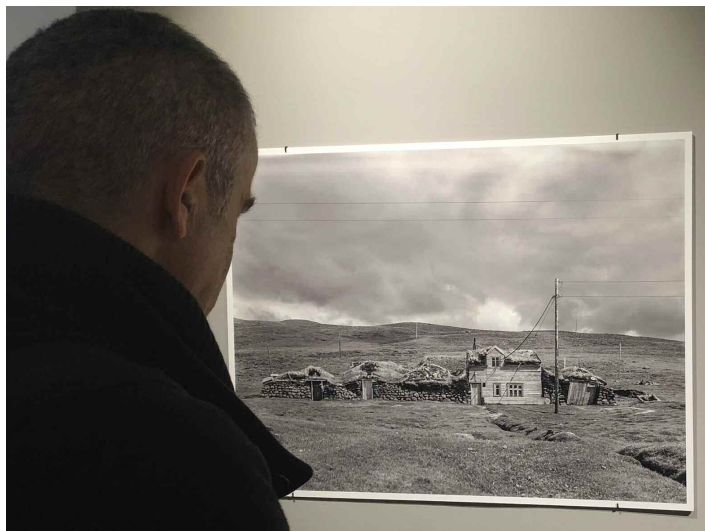
Derefter talte Bjorn Bjarnason om nordisk samarbejde i forhold til sikkerhedspolitik.

Hans forelæsning foregik på islandsk, men var omdelt i en dansk oversættelse.

Bjorn Bjarnason opridsede de nordiske landes forsøg på samarbejde om sikkerhedspolitik i midten af 1800-tallet, løfter om samarbejde, brudte løfter pga forskellige interesser hos landene, om de senere tilgange til sikkerhedspolitik efter afslutningen af verdenskrigene og til slut om sammenfald af interesser og om mulighederne for at stå sammen i NATO, nu hvor hele Norden snart er medlemmer af alliancen, og hvor et samarbejde mellem de nordiske lande er oplagt og nærmest indlysende.

Mere om Bjorn Bjarnasons forelæsning i en særskilt artikel, der ses på siderne 8 - 11.

(artiklen slutter side 7)

Troels ved foto af en islandsk tørvegård.
Foto: Helga Vollertsen.

"Betonklods" bygget klods op ad en af de gamle islandske tørvegårde. *Foto: Helga Vollertsen.*

”Den 11. time” - udstilling om islandske tørvegårde

En fantastisk udstilling om en danskers livsværk for Island

Af Troels Jensen

I forbindelse med deltagelsen i arrangementerne i forbindelse med Foreningen Norden Islands 100 års jubilæum, fik jeg mulighed for at besøge udstillingen på Det Islandske Nationalmuseum.

Jeg fik en masse at vide om udstillingen ”Den 11. time”, som er en udstilling af fotografier, tegninger og opmålinger af islandske tørvegårde, foretaget af Poul Nedergaard Jensen fra Skagen.

Poul Nedergaard Jensen har i mange år undervist på arkitektskolen i Aarhus. Han har der stået i spidsen for et stort og mangeårigt projekt, hvor tørvegårde, tørvekirker og kirker af træ er blevet opmålt, fotograferet og tegnet.

Poul Nedergaard Jensen forærede i 2017 alle sine billeder, tegninger og opmålinger til Det Islandske Nationalmuseum.

Han blev i den anledning hædret med den islandske falkeorden, som en af meget få ikke-islændinge.

En meget vigtig kulturarv

For Island er det en meget vigtig kulturarv, der er sikret af Poul Nedergaard Jensen gennem, hvad der må siges at være et livsværk.

Islandske studerende kommer til nationalmuseet, for at studere den gamle byggeteknik, da den er bæredygtig.

Noget, der arbejdes meget på at finde nye byggeteknikker, der er.

Helga, som fulgte mig rundt mellem fotoene, var meget begejstret for Pouls store arbejde og fortalte om hans gaves betydning for Island som kulturarv, og som historisk sikring af en byggeteknik, der var den fremherskende i over et årtusinde.

Da Helga beskrev et af billederne, genkendte jeg bygningerne fra en af Poul Nedergaard Jensens historier.

Jeg fik det bekræftet ved at spørge, om datteren til ejeren af tørvegården var jurist, og om hun havde fået opført et betonhus i stedet.

Både Helga og jeg kendte Poul Nedergaard Jensens mening om nybyggeriet. ”En betonklods!”

Foreningen Norden Mariagerfjord arbejder på at få Poul Nedergaard til Hadsund, for at fortælle om sit store arbejde.

Poul Nedergaard Jensen kender Hadsund, da han sammen med sin kone, har tegnet en bæk for Trip Trap.

Poul Nedergaard Jensen er fra Skagen ligesom Trip Traps grundlægger Ib Møller.

Troels foran Halldor Laxness arkitekttegnede hus fra 1945.
Foto: Svend Tychsen.

Udflugt omkring Reykjavik

Af Troels Jensen

Lørdag den 1. oktober var der udflugt i det islandsk hovedstadsområde.

Dette område består ikke udelukkende af Reykjavik.

Flere af landets største byer er vokset sammen til et stort sammenhængende byområde, således at ca. en trediedel af landets befolkning bor i Reykjavik, mens to trediedele bor i hovedstadsområdet.

Nobelpristager Halldor Laxness arkitekttegnede hus fra 1945

Første stop på turen var Halldor Laxness' hus. Huset er opført i 1945 i Mosfellsbær, tæt på hans barndomshjem. Huset er arkitekttegnet, ikke stort, men velindrettet.

Huset er indrettet med bl.a. stolen ”ægget” af den danske arkitekt Arne Jacobsen.

(fortsætter side 6)

Rester af gammel uldfabrik på Island.
Foto: Svend Tychsen.

Udflugtsselskabet på vej op til residensen for den islandske præsident, der ses bag kirken og med Troels i forgrunden.

Foto: Svend Tychsen.

Udflugt omkring Reykjavik

(fortsat fra side 5)

Huset står, som da Halldor Laxness og hans kone Auour boede i det. I arbejdsværelset hænger pulten, hvor Halldor Laxness stod og skrev sine manuskripter, og ved siden af står skrivebordet med skrivemaskinen, hvor Auour Laxness skrev manuskripterne rene.

Indgangen til huset var ad en trappe, men der var også opført ramper, som var opført, så de fulgte det naturlige terræn. Udenfor var et svømmebassin med en skulptur af en hest i nærheden, og der fandtes en lille lund tæt på huset.

Stedet vidner om, at parret var glade for design og kvalitet. Det var på ingen måde præget af hverken ligegyldighed, sjusk eller rod.

Huset var bygget overfor Halldor Laxness' eget barndomshjem og havde udsigt til bjergkæden Esja og ind mod Reykjavik.

Halldor Laxness – 1902-1998 - er den eneste islænder, som har modtaget Nobel-prisen i litteratur.

Gammel uldfabrik

Bagefter gik turen til en gammel uldfabrik. Et sted hvor der blev behandlet og produceret uld.

På den nu nedlagte fabrik arbejdede folk fra mange lande, da der var nemt at få arbejde. Guiden på stedet havde selv arbejdet på fabrikken, og der havde bl.a. arbejdet folk fra Ungarn efter den russiske invasion i 1956.

Fabrikken ligger ved Alfossar (Ålevandfaldet), hvor ål svømmede nedenfor vandløbet, da vandet var varmt. Nu er varmen udnyttet til at opvarme huse. Varmen fra vandet i vandløbet udnyttede man desuden til at fylde et 100 meter langt og meget dybt svømmebas-

sin til folkene på fabrikken. Varmt opvarmet udendørs bassin hele året. Bassinet var skabt ved at fylde en naturlig kløft mellem klipperne.

Bassinet findes ikke længere, da man tømte det, da man lukkede fabrikken.

Ulden var tidligere en meget vigtig industri for Island. Vi fik en bid mad på stedet og enkelte smagte ”Den sorte død” - en islandsk brændevin med et krani-um på etiketten. Indholdet er dog ikke umiddelbart dødeligt ved mådeholdent indtag.

Svensk naturforsker på museum

Så gik turen til Hafnafjödur. På det lokale kunstmuseum fortalte den svenske ambassadør om den svenske naturforsker og opdagelsesrejsende Daniel Solander, som var en af Carl von Linnés ”apostle”.

Daniel Solander var med James Cook på ekspeditionen, hvor New Zealand og Australien blev opdaget. Ambassadøren fortalte om de kunstværker, der fortalte om Daniel Solander.

Præsidentens residens

Så gik turen til Bessastadir, som er Præsidentens residens. Kvinden, som viste os rundt på stedet, hed Sif Gunnarsdottir og er stabschef for præsidenten og har tidligere været leder af Nordens hus på Færøerne og var første formand for komiteen for 100 års jubilæet.

Men hun måtte overlade jobbet til Ragnheidour Helga Thorarinsdottir, da hun fik arbejde hos præsidenten.

Bessastadir indeholder den store modtagestue, hvor store selskaber med op til 70 deltagere kan afholdes.

(artiklen slutter side 7)

Nordisk venskabslund i en park nær Reykjavik samt aftenfest

(fortsat fra side 2)

Præsidenten fortalte at han ved sin indsættelse for seks år siden, af den tidligere mangeårige præsident Vigdis Finnbogadóttir, som var verdens første folkevalgte kvindelige statsoverhovede, var blevet bedt om at tale nordisk til nordiske arrangementer. Derefter tilføjede han

”Når Vigdis beder om den slags... så gør man det...”

Præsidenten talte derefter på det man i Island kalder ”blandinavisk”. Talen var let forståelig og bekræftede, at hvis folk i Norden vil, så kan de tale sammen på skandinavisk uden problemer.

Den islandske præsident talte om de store fordele, Norden allerede har haft af det nordiske samarbejde. Bl.a. blev kulturelt, socialt og politisk samarbejde fremhævet. Der blev også talt om vigtigheden af at værne om den fælles sproglige forståelse. Noget der desværre har været forsømt i de seneste 25 – 30 år.

I Island, Grønland og Færøerne lærer man dansk og i Finland lærer man svensk, da en stor del af finnerne er svensksprogede.

Den islandske minister for nordisk samarbejde, Guomundur Ingi Guobrandtsson, fortalte om sin nie-

ces reaktion, da hun hørte at han var blevet minister på området. Hun mente ikke, at han kunne tale dansk. Hun er halvt dansk... Ministeren talte dog et meget let forståeligt dansk.

Den nordiske sprogforståelse bør forblive en opgave, som nordiske skoler værner om. Både fordi Vigdis siger det, og fordi dronning Margrethe siger det. Dronningen modtog i år den nordiske sprogprijs for sin mangeårige store indsats for fastholdelsen af nordisk som det sprog man taler, når folk fra nordiske lande mødes.

Der var også taler på islandsk, på finlandssvensk og på dansk. Der blev også sagt et par ord af den danske generalsekretær Christian Lagoni.

Til sidst var der underholdning af et islandsk band, hvis navn jeg fik oversat til ”Hjemløs hund”. De sang nogle meget humoristiske udgaver af kendte sange fra de nordiske lande.

En aften hvor venskabet mellem folk i Norden viste vigtigheden af det mangeårige samarbejde, og hvorfor Foreningen Norden stadig har en vigtig funktion og, hvor der desuden blev skabt nye kontakter til andre foreninger med fokus på samarbejde på tværs af grænserne i Norden.

Fred, frihed og demokrati

(fortsat fra side 3)

Arktisk Råd

Til sidst talte Inga Dora Markussen, som er halvt grønlandsk og halvt islandsk. Hun er kommunalbestyrelsesmedlem i Grønlands største kommune. Hun talte om Grønlands strategisk vigtige placering i det arktiske område, om landets rolle som permanent medlem af Arktisk Råd.

Hun fortalte også, at Grønlands forbillede i forhold til uafhængighed er Island, og at Grønland er de canadiske inuitters forbillede i samme sag.

Alle nordiske lande samt, Canada, USA og Rusland udgør Arktisk Råd.

Hendes holdning var desuden, at der skal ydes en større indsats i forhold til børn og unge. De ønsker flere aktiviteter i deres nærområder. De kan se, hvad der foregår ude i verden på internettet. Hvis aktiviteterne ikke kommer til dem, så rejser de ud til aktiviteterne.

Der blev med andre ord fremlagt store visioner og fremsat håb for, hvad Foreningen Nordens rolle kan blive i fremtiden, da foreningen er den folkelige opbakning bag det nordiske samarbejde i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

Udflugt omkring Reykjavik

(fortsat fra side 6)

I en mindre stue kan der afholdes selskaber med op til 20 deltagere. Ovenpå findes skulpturer af de tidligere islandske præsidenter og der findes gaver fra tidligere besøgende. Bl.a. et ur fra Gorbatjov og en sneugle fra Reagan. De to gaver blev givet i forbindelse med det store nedrustningsmøde i 1986.

Ved siden af huset ligger en lille kirke, hvor al inventar blev skiftet ud i forbindelse med overgangen til republik i 1944. Det oprindelige inventar blev reddet af en arkæolog og bragt til nationalmuseet. Det overvejes at installere det oprindelige inventar igen.

Nordens hus

Det sidste sted vi besøgte var Nordens hus. Ved huset er opført en mindelund for massakren på Utøya i 2013.

Den besøgte vi, inden vi gik ind i huset.

Derefter besøgte vi selve Nordens hus, hvor Sabine Westerholm, den nuværende finske leder, fortalte om huset og dets funktioner.

Salen, hvor vi sad, er opkaldt efter arkitektens anden kone Elissa, da hun stod for størstedelen af arkitektarbejdet. Salen kunne slås sammen med biblioteket ved at skyde en væg til side.

Efter heldagsudflugten var der afslutningsfest med snak og hygge lørdag aften.

Den sikkerhedspolitiske historie og samarbejdet i de nordiske lande

*Bjorn Bjarnasons
forelæsning på konferencen
ved Foreningen Norden Islands
100 års jubilæum*

For knap tre år siden, i oktober 2019, fik jeg til opdrag af de fem nordiske udenrigsministre at fremlægge nogle forslag om mulig udvikling af landenes samarbejde på udenrigs- og sikkerhedsområdet. Klassisk forsvarspolitik var dog ikke inkluderet i opdraget.

Nogle uger efter, at jeg havde fået opdraget, deltog jeg på et seminar på Christiansborg i København, hvor man diskuterede Genforeningen, dvs. dengang danskerne fik Sønderjylland tilbage efter årtiers stridigheder og militærkonflikt mod tyskerne om magten over Slesvig.

Napoleonskrigene gik imod alle idéer om nordisk samarbejde. Danskerne var på Napoleons side og måtte betale for det i fredsamtalen, som blev lavet i Kiel 1814, Kielerfreden.

I fortsættelsen mistede Danmark Norge, som blev knyttet til Sverige, som på sin side havde tabt Finland til Russerne i 1809.

Færøerne, Island og Grønland, som historisk set var en del af Norge, forblev under den danske konge efter 1814.

Der foreligger ingen bestemt forklaring på, hvorfor de Nordatlantiske øer ikke fulgte Norge. Nogle siger, at ved at beholde øerne viste danskeren deres diplomatiske dygtighed. Andre mener, at englænderne ville begrænse Sveriges indflydelse. Englænderne skulle selv være interesseret i at erobre øerne. Om dette findes der dog ingen dokumentation. Sandsynligvis var simpelthen ingen særlig interesseret i disse afsidesliggende, fattige øer.

Ca. et kvart hundrede år efter, at danskerne mistede Norge opstod en ny politisk bevægelse, skandinavismen. Liberale studenter stod for den. De ønskede en øget administrativ forbindelse mellem Norge, Sverige og Danmark.

På dette tidspunkt kæmpede danskerne mod tyskerne om Hertugdømmerne Slesvig-Holsten. De tysktalende indbyggere gjorde oprør mod den danske konge i 1848. I skandinavismens ånd støttede norske og svenske frivillige danskerne, som vandt denne krig.

I år 1864 var Bismarck blevet kansler i Tyskland (Preussen). Han satte danskerne et ultimatum om løsning af konflikten om hertugdømmerne.

Tyskland og Østrig erklærede krig mod Danmark. I slaget ved Dybbøl Mølle i Sønderjylland tabte danskerne i et skæbnsvangert slag. Tyskerne besatte Slesvig og Østrig Holsten.

I 1867 blev begge områder tyske.

I denne sidste krig stod danskerne alene, hverken nordmænd eller svenskere støttede dem. Det siges, at skandinavismen fik dødsstødet på et studentermøde i 1875.

Efter første verdenskrig og tyskernes nederlag fik danskerne Nordslesvig tilbage, og Genforeningen blev fejret i 2020, som før nævnt.

Skandinavismens fald nævnes som det første eksempel på, at de nordiske lande ikke stod sammen militært, da det kom på en prøve.

De tre konger mødtes i 1914

I december 1914 inviterede Sveriges konge, Gustav V., Håkon VII., Norges konge, og Christian X., Danmarks konge samt deres udenrigsministre til et fælles møde i Malmø, hvor de fremhævede deres landes neutralitet i krigen.

I den islandske avis Morgunblaðið blev mødet beskrevet som en "bemærkelsesværdig begivenhed", og der stod også: "Til slut blev alle enige om at fortsætte det samarbejde, som er begyndt så lykkeligt, og at regeringernes repræsentanter mødes, når det er en god grund til det".

Morgunblaðið informerer om, at "der overvejes i nordiske aviser om en nordisk forsvarsalliance eller direkte statsalliance. "Der ser ud til, at en ny "skandinavisme" er opstået med kongernes vedtagelse."

Nyheden i Morgunblaðið afsluttes med disse ord: "Her til lands ville man blive glad, hvis et godt venskab opstår mellem hele den gamle nordiske slægt". Med særlig vægt på "hele".

Et andet kongemøde blev holdt i Oslo i efteråret 1917.

De nordiske landes samarbejde i 1. verdenskrig 1914-1918 var af forskellig art.

(fortsættes side 9)

Faktaboks om Bjorn Bjarnason

Bjorn Bjarnason er født i 1944. Han er uddannet jurist fra Islands universitet, har været udenrigsminister, kirkeminister og undervisningsminister i Island.

Han har været medlem af det islandske Alting og har tidligere arbejdet som forlagsdirektør og som journalist.

Bjorn Bjarnasons far, Bjarna Benediktsson, var Islands statsminister fra 1963 til sin død i 1970.

Den sikkerhedspolitiske historie og samarbejdet i de nordiske lande

(fortsat fra side 8)

I disse år fik Foreningerne Nordens vision luft under vingerne. Foreningen Norden blev dannet i Danmark, Norge og Sverige 1919, på Island 1922 og i Finland 1924. I 1951 blev Foreningen Norden på Færøerne stiftet, i 1979 på Åland og i 1991 på Grønland. Den sidste blev genrejst i 2021.

De nordiske lande var neutrale under krigsårene i Europa, noget som blev bekræftet i den dansk-islandske forbundslov af 1918 idet "... Island erklærer sig som stedse værende neutralt...".

Nogle gik med i NATO andre forblev neutrale

Under 2. verdenskrig blev Danmark og Norge besat af tyskerne, mens englænderne besatte Island.

Sverige var neutralt, mens Finland forsvarede sig mod russernes invasion.

I maj 1948 foreslog Sveriges udenrigsminister Osten Undén, at de nordiske lande stiftede en nordisk forsvarsalliance. Det blev der ikke noget af, men Danmark, Island og Norge deltog i oprettelsen af NATO i foråret 1949, svenskerne valgte neutralitet og at stå udenfor militæralliancer. Finland blev også neutralt og lavede en venskabsaftale med Sovjetunionen.

Nordisk balance

Forsvars- og sikkerhedsspørgsmål var ikke på dagsorden i det nordiske, politiske samarbejde under den kolde krig.

Men dengang opstod begrebet "nordisk balance" til at beskrive det faktum, at trods forskellige synspunkter inden for sikkerhedspolitikken, så bidrog de nordiske lande i fællesskab til at skabe balance og stabilitet i deres verdensdel.

Dette fælles bidrag blev defineret, og betydningen af det blev understreget i fem artikler som oprindeligt blev publiceret i 1972, men som udkom et år senere i bogen **Five Roads to Nordic Security**.

Bogens redaktør var Johan Jørgen Holst, senere Norges forsvars- og udenrigsminister, og i forordet står, at med bogen prøver man at udfylde et tomrum, da der ikke findes skrift, hvor man på et sted forsøger at sammenligne forskellen på de nordiske lande på dette område.

Trods et mislykket forsøg på at oprette en nordisk forsvarsunion i slutningen af fyrrende forlod nordiske politikere ikke idéen om et tæt samarbejde på administrative og kulturelle områder.

Nordisk råd, hvor parlamenterne arbejder sammen blev stiftet i 1952, for 70 år siden.

Ved slutningen af sekstiårene satsede man på at oprette et formelt samarbejde omkring økonomi, NORDEK. Det blev der ikke noget af, men i 1971 blev landenes samarbejdet struktureret i Nordisk mini-

sterråd, som arbejder i statsministrenes regi, men under ledelse af de nordiske samarbejdsministre.

Planer om et tæt samarbejde på sikkerheds- og forsvarsområdet blev aldrig skrinlagt. Der gik dog ca. 20 år fra Berlinermurens fald og Sovjetunionens opløsning, til man fik et forslag om et nordisk samarbejde på forsvarsområdet.

Stoltenberg-rapporten

De nordiske udenrigsministre, som samarbejder udenfor rammerne af Nordisk ministerråd, fik i 2008 Torvald Stoltenberg, forhenværende minister i Norge, til at komme med et forslag om udviklingen af nordisk samarbejde på sikkerheds- og forsvarsområdet.

Hans forslag blev præsenteret i februar 2009. Om efteråret det samme år stiftede de nordiske forsvarsministre en samarbejdsplatform, NORDEFCO, som siden da er blevet udviklet.

I alle de nordiske lande, foruden Island, findes der et stærkt militær, og NORDEFCO samarbejdet tager udgangspunkt i deres behov og formåen.

Islands deltagelse tager hensyn til landets mangel på hær, civil deltagelse i fælles opgaver og de forpligtelser, som islændingerne har påtaget sig til gavn for eget forsvar.

Det faktum, at Finland og Sverige deltog i en luftværnsøvelse på Island i februar 2014, samtidig med at Norge var ansvarlig for NATO lufttrumsbeskyttelse i Island, var en logisk fortsættelse af de prioriteringer som blev fremlagt i 2009 i Stoltenberg-rapporten.

I en betækning som fulgte Altingets vedtag på en national sikkerhedsstrategi for Island i 2016 konstateres, at nordisk samarbejde, hvor landene kan stole på gensidig samarbejdsvilje og hurtig reaktion i faretider, er uvurderligt.

Islandske myndigheder vil gøre deres til at udvikle NORDEFCO-samarbejdet yderligere. Det styrker samtidig Islands deltagelse internationalt inden for NATO, og forsvarssamarbejdet er uvurderligt med USA.

Stoltenberg foreslog bl.a., at udenrigsministrene ville godkende en særlig nordisk solidaritetserklæring.

Den blev vedtaget i 2011. I den lægges der vægt på de stærke, fælles værdier, som forener landene. International ret, menneskerettigheder, ligestilling og bæredygtig udvikling skal være hjørnестene i de nordiske landes udenrigspolitik.

Landene vil støtte hinanden, hvis nogen bliver truet af naturkatastrofer eller menneskabte trusler i cyberspace eller terrorhandlinger.

Fra 2011 har de nordiske forsvarsministre samt udenrigsministre lavet proklamationer og resolutioner om deres tætte samarbejde og fælles planer på sikkerheds- og forsvarsområdet.

(fortsættes side 10)

Den sikkerhedspolitiske historie og samarbejdet i de nordiske lande

(fortsat fra side 9)

Bjarnason-rapporten

I 2019 fik jeg til opdrag af de nordiske udenrigsministre at lave en rapport om nordisk udenrigs- og sikkerhedsområde i samme ånd, som den rapport som Torvald Stoltenberg afleverede i februar 2009.

Mit arbejde tog hensyn til, at i november 2009 blev NORDEFCO forsvarssamarbejdet oprettet.

Jeg blev ikke bedt om at komme med forslag vedrørende militære anliggender, men se på globale klimaændringer, hybride trusler og netsikkerhed, og foreslå metoder til at styrke og forbedre det globale samarbejde inden for internationale konventioner.

Man ville undgå dobbelt arbejde i det nordiske samarbejde, men bidrage til at styrke samarbejdet inden for de relevante områder.

Rapporten skulle være kort og præcis på klart definerede sagsområder og indeholde realistiske epokegørende forslag om fælles initiativ.

I tiden fra Stoltenberg-rapportens publicering og frem til 2019 blev omfanget og bredden af det nordiske samarbejde i udenrigspolitikken stadig større.

Det samme gjaldt forsvarsområdet. De nordiske lande havde i fællesskab reageret på ændret situation på sikkerhedsområdet i vores del af verden. Til trods for, at deres deltagelse i de forskellige internationale fora var forskellig, stræbte landenes regeringer efter at arbejde tæt sammen på disse områder.

Over 80 møder

Kontorchef på Udenrigsministeriets sikkerheds- og forsvarskontor, Jona Solveig Elinardottir, arbejdede sammen med mig ved udarbejdelsen af rapporten samt med kontaktgruppe udpeget af udenrigsministrene.

Vi, Jona Solveig og jeg, besøgte de nordiske hovedstæder og Washington. Vi holdt møder med nordiske politikere, diplomater, specialister og forskere med specialviden i internationale relationer, politik, klimaændringer samt civil og militær sikkerhedspolitik.

I alle vore samtaler på over 80 møder, viste sig en stor og oprigtig interesse for at styrke det nordiske samarbejde på det udenrigspolitiske og sikkerhedspolitiske område.

På vores første møde i Oslo, tidligt i 2020 blev det nævnt, at nordiske liberale og demokratiske værdier og bløde løsninger, stadig vækker opmærksomhed internationalt.

Det nordiske samarbejde er et interessant forbillede på et frugtbart samarbejde i Europa og faktisk i hele verden, og der findes store muligheder i at bringe samarbejdet på et nyt plan på de tre områder, som vort opdrag handlede om.

Dette virkede opmundtrende for os, også den store enighed om de vigtigste synspunkter, da vi søgte vores informanternes synspunkter.

Efter at jeg skrev den islandske del i bogen **Five Roads of Nordic Security**, deltog jeg på mange nordiske konferencer om sikkerhed- og forsvarsområdet.

Under den kolde krig tog vi det som en selvfølge, at den nordiske balance på sikkerhedsområdet ville forblive, som det var den gang.

For en person med mine synspunkter på forsvars- og sikkerhedsområdet, var det positivt overraskende at deltage på mange møder for at samle oplysninger for rapporten og få bekræftet fra højeste hold, hvilken grundlæggende ændring der var sket på dette område i Stockholm og Helsinki.

Selv om Finland og Sverige var NATO's tætteste samarbejdspartnere, kunne ingen ane, tidligt i 2020, at i sommeren 2022 ville disse lande søge om medlemskab i NATO efter Ruslands invasion i Ukraine.

P.g.a. COVID-19 epidemien fik Jona Solveig og jeg ikke mulighed at træffe alle dem, som vi ønskede, eller rejse til Færøerne og Grønland, men fristen for at aflevere rapporten var sommeren 2020.

Det skete den 1. juli samme år, og lidt senere, i september, holdt de nordiske udenrigsministre deres møde på Bornholm, hvor de vedtog at føre rapportens 14 forslag ud i livet.

Jeg har ikke fulgt nøje med i opfølgningen af rapporten, men så i medierne, at dengang Finland's og Sveriges ansøgning om medlemskab i NATO diskuteredes, blev Stoltenberg-rapporten og min rapport nævnt som milepæle på vejen til de nordiske landes fælles holdning i udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Statministerenes erklæring

Den stærkeste bekræftelse på nordisk sammenhold på dette sagsområde fik vi på de nordiske statsministres møde i Oslo den 15. august 2022.

I en fælles og uforbeholden erklæring om sikkerhed og forsvar står bl.a.:

"Russia's war of aggression against Ukraine has fundamentally changed European security. The Nordic countries share an objective to retain stability and enhance security in our region. We will continue to deepen our dialogue on security policy developments. While the Nordic countries do not pose a threat to anyone, we must act together to safeguard our sovereignty, freedom and shared values." (Fra statministerenes erklæring om sikkerhedspolitik den 15. august 2022).

Det står helt klart i erklæringen, at Finland og Sveriges medlemskab i NATO vil styrke NATO og sikkerheden i Europa.

Med Finland og Sverige i NATO er alle de nordiske lande forpligtet til at støtte hinanden, jfr. §5 i den Nordatlantiske traktat. Dette forstærker landenes forsvarssamarbejde og styrker de Nordiske landes, de Baltiske landes, NATO's nordflanke og hele alliansens forsvar.

(slutter side 11)

Tre kunstnere, et miljøprojekt og en film bliver den 1. november hædret med Nordisk Råds priser

Den 1. november afsløres vinderne af Nordisk Råds priser ved en livetransmitteret prisuddeling i Musikhuset i Helsingfors.

Nordisk Råd uddeler hvert år fem priser for at hylde de nordiske landes litteratur, sprog, musik og film samt nytænkende indsatser inden for miljøområdet.

Den finske delegation i Nordisk Råd er vært for årets prisuddeling i Helsingfors, hvor også Nordisk Råds 70-årsjubilæum vil blive markeret.

- Det nordiske kultursamarbejde udgør en af grundpillerne i det nordiske samarbejde.

- Ved prisuddelingen i Helsingfors hylides det nordiske kulturliv for den uvurderlige indsats inden for litteratur, film og musik.

- Vi markerer også indsatser inden for miljøområdet, og det er vigtigt, når klimakrisen står højt på dags-

ordenen, konstaterer Nordisk Råds præsident, Erkki Tuomioja.

Prisvinderne modtager statuetten "Nordlys" og 300.000 danske kroner.

Se i nyheden, hvem der uddeler året priser.

Her er de nominerede til Nordisk Råds priser 2022

Se prisuddelingen direkte i hele Norden

Transmissionen fra Musikhuset i Helsingfors starter kl. 20.00 (finsk tid/CET+1) og kan ses direkte på YLE Teema/YLE Fem i alle de nordiske lande. Prisdagene sendes desuden på andre public service-kanaler i Norden.

Se de lokale tv-oversigter for yderligere information.

Se prisuddelingen på YLE Teema/YLE Fem (arenan.yle.fi): <https://arenan.yle.fi/tv>

Den sikkerhedspolitiske historie og samarbejdet i de nordiske lande

(fortsat fra side 10)

De nordiske lande vil udvikle samarbejdet yderligere omkring sikkerhed og forsvar, og der nævnes seks specifikke satsninger i den sammenhæng.

Først vil de deltage aktivt i at udvikle og styrke NATO som en militærisk og politisk alliance. Det er vigtigt for i Island, en nation uden militær, at udvikle vor deltagelse i dette samarbejde med deltagelse i militærøvelser og træning.

Bevaring af fred og borgernes sikkerhed er én af hver regerings vigtigste pligt. Det er ikke nok at snakke, det er nødvendigt at handle.

Sikkerhed i Vestnorden

Jeg har tidligere nævnt, at den mest sandsynlige forklaring på, at danskerne beholdt Færøerne, Island og Grønland efter Kielerfreden var, at ingen var interesseret i de Nordatlantiske øer.

Men pga. ændrede militære og politiske forudsætninger og invasionen i Ukraine fokuseres der nu på sikkerhedsudviklingen i Vestnorden på lige fod med den østlige del af Norden. Det bliver store ændringer, når Sverige og Finland bliver medlemmer af NATO.

Forsvar og tilstedeværelse af store arméer er blevet meget stærkere for at udøve en afskrækkende magt og holde Russerne i skak.

Det er nødvendigt at vise styrke og bestemt på Nordens vestlige flanke, men alle landene deltager nu i NATO's forsvarsplaner.

Dette må ske i et tæt samarbejde med regeringerne i Grønland, Island og Færøerne.

Foruden de nordiske lande må UK USA og Kanada spille en særlig rolle.

Nordisk vision

Jeg har i denne forelæsning gennemgået en vigtig historie i grove træk.

Skandinavismen blev ikke til noget pga. manglende støtte hos de nordiske lande til hinanden, når de var i en militærkonflikt med deres nabolande.

Idéen om en nordisk forsvarsalliance faldt til jorden, fordi landenes sikkerhedsinteresser var forskellige.

Nu ligner sikkerhedsinteresserne hos de nordiske lande hinanden.

Staters samarbejde om forsvar handler om deres selvstændighed og borgernes daglige liv.

I denne sammenhæng er de nordiske lande nu tættere på hinanden end de har været i 500 år eller fra Kalmarunionens opløsning.

En mærkelig historie er blevet fortalt i grove træk.

Bagved den nordiske vision forbliver, at de nordiske lande lever i fredelig sameksistens og står sammen udadtil. Det gør de med NATO som deres fælles beskyttelse.

Jeg er ikke i tvivl om, at dette vil styrke det nordiske samarbejde indadtil samt nordisk indflydelse udadtil. Nordens nødvendige bidrag til at beskytte liberal, demokratisk samfundsordning og styreform vil kun blive stærkere i fremtiden.

Nyheder fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd

Norden skal blive verdens mest bæredygtige og integrerede region. Således lyder visionen for det officielle nordiske samarbejde, som foregår inden for rammerne af Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd.

Det samarbejde omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Viden om NORDEN bringer nyheder om det nordiske samarbejde, om **Foreningerne NORDENs Forbund - FNF** - samt om **Foreningen NORDEN** - herunder en del links til yderligere nyheder.

Nyheder og informationer om **FNF** kan hentes på: <https://www.fnfnorden.org/>

Nyheder og informationer om **Foreningen Norden** kan hentes på: <https://foreningen-norden.dk/>

Både her og andre steder i dette nyhedsbrev viser den blå farve, at du kan klikke dig videre til flere oplysninger.

Nordisk Samarbejde – dvs **Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd** har hjemmesiden: <https://www.norden.org/da>

Nordisk Samarbejde har i perioden 19. september - 13. oktober offentliggjort 7 nyheder. Hver nyhed omfatter tekst og billeder samt ofte henvisning til yderligere informationer. Hver nyhed er i det følgende forsynet med link direkte til nyheden på hjemmesiden for Nordisk Samarbejde. Klik på den blå farve.

De 7 seneste nyheder er:

19.09.2022: Rigsrevisionen: Nordisk Ministerråds årsregnskab retvisende – med forbehold. [Se nyheden.](#)

21.09.2022: Akkrediteringen til Nordisk Råds session og prisuddeling er åben. [Se nyheden.](#)

27.09.2022: "Modstanden mod ligestilling er velorganiseret". [Se nyheden.](#)

07.10.2022: Ny podcast-serie: Mød Nordens bedste komponister. [Se nyheden.](#)

12.10.2022: Nordisk Råds priser uddeles i Helsingfors den 1. november. [Se nyheden.](#) Læs også på side 11.

13.10.2022: Globale platforme styrker grebet om de nordiske mediemarkeder. [Se nyheden.](#)
Nyheden rummer link til rapporten "**Nordiska nyhetsmedier i global konkurrence**".

13.10.2022: Topmøde på sessionen: Nordens rolle i fremtiden. [Se nyheden.](#)
- Hvordan skal Norden i fremtiden agere i en verden præget af sikkerhedsudfordringer, pres på demokratiske værdier samt en akut energi- og klimakrise? Det vil være omdrejningspunkterne, når Nordisk Råds medlemmer afholder topmøde med de nordiske statsministre på Nordisk Råds 74:e session i Helsingfors, hedder det i indledningen til nyheden.

Se desuden de syv arbejdsområder under **Vores arbejde** på hjemmesiden. Se bl.a. afsnittene: **Aktuelle initiativer** og **Nordisk nytte for dig**.

Se desuden under **Viden & Ressourcer** på hjemmesiden de 22 publikationer, som i september og begyndelsen af oktober er udgivet af Nordisk Ministerråd og af forskellige afdelinger under Nordisk Råd.
